

Suomen Maantieteellisen Seuran lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle

Tulevaisuuden lukio – Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema selvitys *Tulevaisuuden lukio – Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako* esittää lukion tuntijaon perustaksi kolmea vaihtoehtoista mallia. Suomen Maantieteellinen Seura haluaa ottaa kantaa selvitykseen erityisesti maantieteen opintojen näkökulmasta.

Lukiolaki ja monien uudistusten kireä aikataulu

Koska uudistuksella pyritään vastaamaan paremmin nykyajan osaamistarpeisiin, olisimme odottaneet että myös voimassa olevan lukiolain asettamat rajat olisi selvityksessä voitu kyseenalaistaa. Tämä olisi luonnollisesti vaatinut lisää aikaa työlle. Aikataulu on todellakin kireä jo siitäkin syystä, että suuri osa alan asiantuntijoista työskentelee kovalla tahdilla perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksen ja ylioppilaskirjoitusten sähköistämisen parissa. Kun tähän vielä lisätään korkeakoulutuksen uudistukset, voidaan sanoa, että kansallinen koulutusjärjestelmämme käy läpi historiallista remonttia nopeassa aikataulussa ja huolestuttavan pienillä resursseilla.

Huolenamme on, että koulutustasojen yhtäaikainen uudistaminen kiireellisessä aikataulussa tuottaa pahimmillaan epälinjakkuutta ja kompromissinomaisia ratkaisuja, joiden jälkiä korjataan vuosikymmeniä eteenpäin. Perusopetuksessa tavoitteena on kiireetön, syvälinen, mielekäs ja pehmeitä arvoja korostava eheä oppiminen. Lukion tuntijakoesitykset näyttäisivät asettavan peruskoulunsa päättävän nuoren vaativien ja pitkälle kantavien valintojen eteen, valintojen jotka ohjaisivat heidät melko suoraviivaisesti (mahdollisesti ilman motivaatiota mittaavia valintakokeita) tietyn alan korkeakoulutukseen. Yliopistoja taas painostetaan tarjoamaan laaja-alaisia alempia tutkintoja, joissa opiskelija pakotettaisiin jälleen palaamaan integroivaan monialaiseen suuntaan. Ylemmässä yliopistotutkinnossa sitten tuotettaisiin syvälinen osaaminen opiskelijan valitsemalla kapeammalla sektorilla – kahdessa vuodessa!

Maantiede, integrointi ja valintojen tekeminen

Suomen Maantieteellinen Seura edustaa erityisesti maantieteellistä tutkimusta ja korkeakoulutusta. Maantiede tieteenalana tarkastelee luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan prosesseja alueellisesta ja tilallisesta näkökulmasta. Koska maantiede on olemukseltaan tieteenaloja ja tiedonaloja integroiva, olemme joutuneet analysoimaan perusteellisesti eri näkökulmien yhdistämisen prosesseja sekä valintojen tekemisen merkitystä.

Integrointi ja opittavien tietojen eheys ovat sinänsä tavoiteltavia asioita, mutta on tärkeää pohtia mitä integroidaan, miten integroidaan ja mitä lopulta opitaan. Eheä kuva maailmasta ja sen tulevaisuutta suuntaavista prosesseista ja vuorovaikutuksista voidaan saada, jos hyödynnetään eri tieteenalojen näkökulmia yhteisen ongelman tai ilmiön tarkastelussa. Jossain määrin integroiva ote voi olla läsnä läpi opintojen, mutta se ei välttämättä tuota syvällistä ymmärrystä ongelman synnystä, olemuksesta ja seurauksista tai ratkaisumalleista. On tärkeää, että lukion läpikäyneellä olisi edes kohtalainen näkemys eri tieteenalojen käsitteistä, tiedon rakentumisesta ja menettelmistä. Tämä näkemys auttaa myös tietoiusten valintojen tekemisessä. Jos kaikkien tieteenalojen kurssit ovat valinnaisia, ja opiskelija valitsee niitä joko peruskoulusta jääneen mielikuvan tai lukion alussa käytävien integroivien esittelykurssien perusteella, valinnat voivat jäädä aika kevyelle pohjalle. Integroivilla kursseilla opetus saattaa muuttua kunkin oppiaineen markkinoinniksi, tieteenalojen ominaisten lähestymistapojen ja roolien sijaan.

Integrointia voidaan käytännössä toteuttaa monitieteisenä opetuksena, eli esimerkiksi opettamalla samanaikaisesti samaa teemaa eri oppiaineiden kursseilla. Toinen vaihtoehto on tiedonalojen välinen integraatio, jolloin kukin tieteenala tuo oman näkökulmansa vaikkapa yhteiseen teemakurssiin tai teematapahtumaan. Poikkitieteellisessä integraatiossa pyritään ongelmanratkaisuun, jossa hyödynnetään ymmärrystä erilaisista

tietämisen tavoista ja tiedonaloista. Opettajilta syvällisempi integraatio vaatii uudenlaista työskentelykulttuuria ja pedagogisia valmiuksia, joita ei välttämättä vieläkään pystytä opettajankoulutuksessa tarjoamaan. Opiskelijalta syvällinen integraatio vaatii vankkaa perustaa eri tiedonaloista. Pinnallista integraatiota voi erehtyä luulemaan yleissivistykseksi, ja sillä voi pärjätä tietovisan tasolla, mutta elämänhallinnan ja valintojen kannalta se ei ole riittävää.

Esitetyt tuntijakomallit A, B ja C

Kaikkia esitettyjä tuntijakomalleja yhdistää valinnaisuuden lisääminen, mikä sinänsä on erinomainen asia. Valinnaisuus vaatii kuitenkin kouluilta asiantuntevaa ja näkemysellistä opinto-ohjausta ja oppilailta kypsyttä ja syvällistä harkintaa.

Lukion yleissivistävä perustehtävä oli selvityksen tekijöiden mukaan uudistuksen keskiössä. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että A- ja B-vaihtoehdoissa yleissivistävä tehtävä voi helposti vaarantua. Yliopisto-opinnoissakin huomaa, että nuorilla opiskelijoilla on vielä hyvin hauras käsitys siitä, mitä he oikeasti haluavat tehdä ja valita. ”Aikuisempana” opiskelevat sen sijaan osaavat ottaa opinnoistaan enemmän irti; he menestyvät opinnoissaan, valmistuvat useimmiten nopeasti ja vielä sijoittuvat haluamaansa suuntaan. Jos lukiokoulutus yksilötasolla muuttuu kapea-alaisemmaksi, korjailemme epäkypsiä valintojen suuntia sitten yhä enemmän yliopistossa. Tämä taas johtaa väistämättä tutkintoaikojen pitenemiseen.

A- ja B-vaihtoehtojen suuri heikkous onkin ikäryhmää ajatellen liiallinen valinnanvapaus. Tämä saattaa palvella hienosti koulumenestyjiä, mutta tuottaa varmasti vaikeuksia joillekin myöhemmin kypsyville. Valinnat ja kapea-alaisuus enteilevät todennäköisimmin myös yliopiston valintakokeiden asteittaista poistamista. Lukio-

aika siis pitkälti määrittäisi myös yliopistokoulutukseen pääsemistä. Yliopistokoulutuksen kokemukset osoittavat, useat parhaimmista opiskelijoista ovat päässeet sisään valintakokeella, kun todistusasteet ovat kypsyttömyyden vuoksi jääneet vaatimattomaksi. Heillä saattaa kuitenkin olla korkeampi motivaatio löytää oma tiensä, kuin ”kympin oppilailla”, jotka ovat koko kouluajan tähänneet parhaisiin suorituksiin. Nämä koulumenestyjät eivät taas välttämättä ole joutuneet omien valintojensa kanssa painimaan tai kilvoittelemaan, ja joutuvat yliopisto-opinnoissaan kriisiin siinä vaiheessa, kun pitäisi asettaa ensimmäisen kerran ihan omat tavoitteet, jotka kantavat pitkälle työelämään.

C-vaihtoehto tarjoaa kullekin oppiaineelle/tieteenalalle/tiedonalalle mahdollisuuden esittää alalle ominaisia tapoja tuottaa, käsitellä ja kuvata tietoa. Tällaisen kurssin avulla lukiolaisten voisi olla helpompi valita loput suoritettavista kurseista. Kunkin oppiaineen pakollisen kurssin sisältö pitäisi toki miettiä erittäin tarkkaan. Opetussuunnitelmatyössä tulisikin kiinnittää erityistä huomiota pakollisten kurssien sisältöjen kattavuuteen ilman, että kurssit ahdettaisiin liian täyteen sisältöä.

Suomen Maantieteellinen Seuran mukaan selvityksen vaihtoehtoista C mahdollistaisi parhaiten yleissivistävän lukiokoulutuksen toteutumisen. Vaihtoehdot A ja B asettavat nuoret epätasa-arvoiseen asemaan ja liian varhaisen ja vaativien valintojen eteen. Seura toteaa myös, että lukiokoulutuksen perinpohjainen ja tarkoituksenmukainen uudistaminen vaatisi lukiolain kriittistä tarkastelua sekä linjakkaampaa yhteistyötä muiden koulutusasteiden uudistustyön kanssa.

Suomen Maantieteellisen Seuran puolesta,
Turussa 31.1.2014,

SANNA MÄKI

Suomen Maantieteellisen Seuran puheenjohtaja